DOI: 10.5455/bcp.20110706024203

UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği ile Psikiyatri Hastalarında Dürtüselliğin Ölçümü

İlhan Yargıç[1], Elif Ersoy[2], Serap Batmaz Oflaz[3]

ÖZET:

UPPS dürtüsel davranış ölçeği ile psikiyatri hastalarında dürtüselliğin ölçümü

Amaç: Dürtüsellik normal ve patolojik kişilik yapılarıyla, çeşitli psikiyatrik bozukluklarda anahtar role sahip bir özelliktir. Dürtüsellik, pek çok psikopatolojik etmenle ilişkilidir. Dürtüsellik kavramı açıklamak için çeşitli teoriler öne sürülmüştür. Bunlardan biri de Whiteside ve Lynam'ın 4 faktörlü modelidir (UPPS). Bu çalışmanın amacı UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun psikometrik özelliklerini analiz etmek ve dış geçerliliğini test etmek için UPPS'in alt ölçeklerinin (tasarlamama, sıkışıklık, heyecan arayışı ve sebatsızlık) kavramsal olarak bağlantılı özelliklerle ilişkisini araştırmaktır.

Yöntem: Psikiyatri servisinde yatarak tedavi görmekte olan 91 hastaya bilgi alma formu, UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe Formu ve Sürekli Öfke ve Öfkeyi İfade Tarzı Ölçeğinin Türkçe Formu verildi.

Bulgular: UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun iç tutarlılık Cronbach Alfa katsayısı 0.845, tekrar uygulanan testin Cronbach alfa katsayısı 0.805 bulundu. Test ve tekrar testin toplam ve alt ölçekleri arasındaki korelasyonu sırasıyla r=0.79 ve r=0.74-0.85 (p<0.01) bulundu. Dört alt ölçeğin birbirleri arasındaki ilişkileri anlamlı bulundu. İntihar girişimi, kendine zarar verme davranışı, alkol kullanım bozukluğu tanısı, madde kullanımı öyküsü, kişilik bozukluğu tanısı ile alt ölçekler ve toplam ölçek puanı arasındaki anlamlı ilişkiler bulundu. Sürekli Öfke ve Öfkeyi İfade Tarzı Ölçeğinin Türkçe Formu (STAS) alt ölçekleri ile UPPS'nin alt ölçekleri arasında anlamlı korelasyon (r=0.24-0.49) saptandı.

Sonuçlar: Bulgularımız, UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun iyi bir geçerliği olduğunu ve dürtüsellikle ilgili özellikleri taramada başarılı olduğunu desteklemektedir. Bu çalışmada UPSS'in alt ölçekleri, farklı psikopatolojilerde orijinal ölçekle elde edilen dağılımlara benzer sonuçlar sağlamıştır. Bu bulgular dürtüsellikle ilgili bu dört özelliğin yapısal geçerliğini desteklemektedir.

Anahtar sözcükler: Dürtüsel davranış, güvenilirlik ve geçerlik, öfke

Klinik Psikofarmakoloji Bülteni 2011;21(2):139-46

ABSTRACT:

Measuring impulsivity of psychiatric patients using UPPS impulsive behavior scale

Objective: Impulsivity has a key role in normal and pathological personality structures and various psychiatric disorders. Impulsivity is related with several psychopathological factors. Many theories have been proposed to explain impulsivity. One of them is "four factor" model of Whiteside and Lynam. The purpose of this study is to analyze the psychometric properties of the Turkish version of the UPPS Impulsive Behavior Scale, and to investigate the correlation of its subscales (lack of premeditation, urgency, sensation-seeking, and lack of perseverance) with phenomenologicaly related features.

Method: The Turkish versions of UPPS Impulsive Behavior Scale and State-Trait Anger Expression Inventory and an intake form were administered to 91 psychiatric inpatients.

Results: Cronbach Alpha reliability of the Turkish version of the UPPS Impulsive Behavior Scale was 0.845, Cronbach Alpha reliability of the retest was 0.805. The correlation of test and re-test total and subscale scores were r=0.79 and r=0.74-0.85 (p<0.01) respectively. The subscales were found to be correlated with each other. Histories of suicide attempt, self mutilating behavior, substance use, and diagnosis of alcohol use disorder, and personality disorder demonstrated significant correlations with subscales of UPPS. There were significant correlations between the subscales of UPPS Impulsive Behavior Scale and State-Trait Anger Expression Inventory (r=0.24-0.49).

Conclusions: Our findings suggest that the Turkish version of the UPPS Impulsive Behavior Scale has a good validity and successfully screens the features associated with impulsivity. In this study, the subscales of the UPPS Impulsive Behavior Scale have demonstrated similar distribution with those of the original scale in various psychopathologies. These findings support the structural validity of the four factors suggested to be related with impulsivity.

Key words: Impulsive behavior, reliability and validity, anger

Bulletin of Clinical Psychopharmacology 2011;21(2):139-46

[1]Prof. Dr., [3]Uzm. Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul -Türkiye
[2]Psikolog, Aralık Derneği, İstanbul -Türkiye

Yazışma Adresi / Address reprint requests to: Prof. Dr. İlhan Yargıç, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul-Türkiye

Telefon / Phone: +90-212-523-6525

Elektronik posta adresi / E-mail address: iyargic@hotmail.com

Kabul tarihi / Date of acceptance: 7 Mart 2011 / March 7, 2011

Bağıntı beyanı:
İ.Y, E.E, S.B.O.: Yazarlar bu makale ile ilgili olarak herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Declaration of interest:
İ.Y, E.E, S.B.O.: The authors reported no conflict of interest related to this article.

GİRİŞ

Bir kişilik özelliği olarak dürtüsellik, birçok davranışın içinde görülebilen adaptasyon sağlayıcı bir unsurdur. Ayrıca dürtüsellik, birçok psikiyatrik hastalık ve psikopatolojik kişilik modelinin içine girmiştir. Eysenck ve Eysenck'in (1) NEP modeli, Buss and Plomin'in (2) dört faktörlü mizaç modeli, Zuckerman ve ark'nın beş faktörlü modeli (3), Cloninger'in (4) dört mizaç ölçeği (yenilik arayışı içinde), Tellegen'in (5) üç yüksek dereceli faktör modeli dürtüselliği içerirler. Ayrıca dürtü kontrol bozuklukları, DSM-IV ve ICD-10'da da yer alır. Aslında DSM-IV'de yer alan en az 18 ayrı bozukluk dürtüsellikle ilgili ölçütler içerir (6).

Dürtüselliği açıklayan başlıca teoriler içinde Barratt ve ark'nın (7) 3 faktörlü (dikkatle ilgili dürtüsellik, motor dürtüsellik ve planlamama) yaklaşımı, Newman ve ark'nın (8) Gray'in nöropsikolojik modeli ile Eysenck'in kişilik sistemini birleştiren "dürtüselliğin üç yolağı" modeli (normal dürtüsellik, anksiyöz dürtüsellik ve psikopatik dürtüsellik), Dickman'ın "dürtüselliğin iki boyutlu teorisi" sayılabilir.

Whiteside ve Lynam (9) dürtüsellikle ilgili kendilerinden önce var olan ve yukarıda bazıları sayılan çeşitli teorileri ve özbildirim ölçeklerini analiz ederek 4 faktörlü bir model (UPPS) oluşturdular. Bu modelde dürtüselliğin 4 yüzünü şöyle belirlediler: 1) sıkışıklık: stres ve negatif duygulanım karşısında sıkıntıdan kurtulmak için dürtüsel davranışa eğilim; 2) tasarlama eksikliği: olası uzun vadeli sonuçları uygun şekilde hesap etmeden düşüncesizce davranma; 3) sebatsızlık: sıkıcı ya da zor görevlere odaklanmayı sürdürmede zorluk; 4) heyecan arayışı: riskli, heyecan verici ve tehlikeli deneyimlerden hoşlanma ve bunları arama. Whiteside ve Lynam (9) dürtüsellik kavramının bu 4 yüzü kapsayan bir şemsiye terim olduğunu öne sürdüler. Sıkışıklığın sınır kişilik bozukluğu ve bulimia nevrozayla; tasarlama eksikliğinin antisosyal kişilik bozukluğu, psikopati ve demansla; sebatsızlığın dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğuyla; heyecan arayışının madde kullanım bozukluklarıyla ilişkili olabileceği öne sürüldü (9). Bir çalışmada (10) sıkışıklık ve heyecan arayışının antisosyal kişilik özellikleri olan ve olmayan alkol kötüye kullanıcılarını ve kontrolleri birbirinden ayırdığı gösterildi. Başka bir çalışmada (6) sıkışıklık, tasarlama olmaması ve heyecan arayışının sınır kişilik bozukluğu, patolojik kumar ve antisosyal özellikleri olan alkol kötüye kullanım hastalarını; antisosyal kişilik özellikleri olmayan alkol kötüye kullanıcıları ve normal kontrollerden ayırt ettiği gösterildi. UPPS'nin psikopatolojik davranışlarla bağlantılı olduğu da bildirildi (11,12).

UPPS ölçeği, belli başlı kişilik kuramlarıyla örtüşme gösterir. Thurstone'un (13) Beş Büyük Faktör kuramındaki nörotisizm sıkışıklıkla, dışa dönüklük heyecan arayışıyla, sorumluluk ise sebatsızlık ve tasarlama eksikliğiyle örtüşür. NEO PI-R kişilik kuramındaki (14) sorumluluk tasarlama eksikliği ve sebatsızlıkla, dışadönüklük heyecan arayışıyla, nörotisizm sıkışıklıkla örtüşür.

Bu çalışmanın amacı (a) UPPS ölçeğinin Türkçe formunun psikometrik özelliklerini analiz etmek ve (b) dış geçerliliğini test etmek için UPPS'in alt ölçeklerinin kavramsal olarak bağlantılı özelliklerle ilişkisini araştırmaktır.

YÖNTEM

Örneklem

İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği servisinde yatarak tedavi görmekte olan, 18 yaşından büyük, çalışmaya katılmayı kabul eden, söylenenleri ya da okuduklarını anlayamayacak derecede ileri bir rahatsızlığa sahip olmayan, okuma-yazma bilen, belirtilen tarihler arasında ulaşılabilen toplam 91 hasta çalışmaya alındı. Çalışma için etik kurul onayı alındı. Araştırmaya katılan tüm hastalar çalışma hakkında bilgilendirilerek katılımlarına dair yazılı onayları alındı. Ölçekler hastanedeki bir görüşme odasında uygulandı.

Gereçler

1.Bilgi alma formu

Hastaların sosyodemografik bilgilerini (yaş, cinsiyet vb) ve dürtüsellikle ilgili olabilecek davranış (intihar girişimi, kendine zarar verme davranışı, madde kullanımı ve alkol kötüye kullanımı) öykülerini sorguluyordu.

2.UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe Formu

Lynam ve Whiteside (9) tarafından geliştirilen UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği'nin (UPPS Impulsive Behavior Scale) toplam 45 sorudan oluşur (Tablo 1). Dört alt ölçeği vardır. Bunlar "sıkışıklık", "tasarlama eksikliği", "sebat-

Tablo 1: UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği maddelerinin alt ölçeklere dağılımı

Tasarlama Eksikliği

1. İhtiyatlı ve tedbirli biriyimdir.
2. Düşüncelerim ölçülü ve bir amaca yöneliktir.
3. Düşünmeden konuşan biri değilim.
4. Harekete geçmeden önce biraz durup yapacağım şey üzerine düşünürüm.
5. Nasıl yürüteceğimi tam olarak bilmediğim bir projeye başlamak istemem.
6. Karşılaştığım sorunları mantıklı bir biçimde değerlendirerek "makul" bir yaklaşımda bulunma eğilimindeyim.
7. Kararlarımı genellikle dikkatlice enine boyuna düşünerek veririm.
8. İhtiyatlı biriyimdir.
9. Yeni bir durumun içine girmeden önce, o durumun bana neler kazandırabileceğini bilmek isterim.
10. Herhangi bir şey yapmadan önce genellikle iyice düşünürüm.
11. Bir konuyla ilgili karar vermeden önce tüm avantaj ve dezavantajları hesaba katarım.

Sıkışıklık

12. Dürtülerimi kontrol etmede sorun yaşarım.
13. Şiddetli isteklerime direnç göstermede sorun yaşarım. (örneğin, yemek, sigara içmek vb.)
14. Kendimi çoğu kez, sonradan pişman olup da kurtulmak istediğim işlerin içine sokarım.
15. Kendimi kötü hissettiğimde, çoğu kez o anda iyi hissettiren fakat sonradan yaptığıma pişman olduğum şeyler yaparım.
16. Kendimi kötü hissettiğim bazı zamanlarda, kendimi kötü hissettirse bile yapmakta olduğum şeyi durduramam.
17. Üzgün olduğum zamanlarda çoğu kez düşünmeden hareket ederim.
18. Reddedildiğimi hissettiğim zamanlarda, çoğu kez sonradan pişman olduğum şeyler söylerim.
19. Duygularıma göre hareket etmemin önüne geçemiyorum.
20. Sorunlarla karşılaştığımda onları çoğu kez içinden çıkılmaz bir hale getiririm çünkü üzgün olduğum zamanlarda düşünmeden hareket ederim
21. Bir tartışmanın en ateşli anında, çoğu kez sonradan pişman olduğum sözler söylerim.
22. Duygularımı her zaman kontrol altında tutmayı başarabilirim.

Heyecan Arayışı

23. Bazen aklıma eseni yapar ve sonra pişman olurum.
24. Genellikle yeni ve heyecan verici deneyimler ve duygular ararım.
25. Bu hayatta her şeyi bir kere deneyeceğim.
26. Bir sonraki hamlenin çabuk yapıldığı spor ve oyunlardan hoşlanırım.
27. Su kayağı yapmaktan keyif alabilirim.
28. Risk almaktan hoşlanırım.
29. Paraşütle atlamak hoşuma gidebilir.
30. Biraz korkutucu ya da gelenekdışı dahi olsalar, yeni deneyimler ve duygular yaşamaya açığımdır.
31. Uçak kullanmayı öğrenmek hoşuma gidebilir.
32. Ara sıra biraz korkutucu işler yapmaktan keyif alırım.
33. Yüksek bir dağın tepesinden aşağıya hızla kayarken hissedilen duygular bana keyif verebilir.
34. Hava tüpü olmadan dalış yapmak hoşuma gidebilir.

Sebatsızlık

35. Arabayı hızlı sürmek hoşuma gidebilir.
36. Genellikle olayları sonuna kadar takip etmeyi severim.
37. Kolayca pes etme eğiliminde olan biriyim.
38. Bitmemiş, yarım kalan işler canımı sıkar.
39. Bir şey yapmaya başladığımda, durmaktan nefret ederim.
40. Kolaylıkla konsantre olabilirim.
41. Başladığım işi bitiririm.
42. İşleri zamanında bitirebilmek için belirli bir düzen içinde çalışma konusunda oldukça iyiyimdir.
43. Ben her zaman yapacak bir işi olan üretken biriyim.
44. Başladığım hemen hemen her işin sonunu getiririm.
45. Yapılması gereken küçük işleri bazen hiç umursamam.

sızlık" ve "heyecan arayışı" alt ölçekleridir. Ölçeğin puanlaması 1-4 arasında likert tipi yapılmaktadır. "Bana hiç uymuyor" seçeneği 1 ve "Bana çok uyuyor" seçeneği 4 puan alır. Amerikan toplumunda ortalama değerler, sıkışıklık için 29.15; tasarlama eksikliği için 24.44; sebatsızlık için 20.28 ve heyecan arayışı için 34.74'tür.

Ölçek bağımsız 2 kişi tarafından İngilizceden Türkçeye çevrildi. Çeviriler karşılaştırılıp farklı olan yerler üzerinde tartışılarak son şekli verildi.

3. Sürekli Öfke ve Öfkeyi İfade Tarzı Ölçeğinin Türkçe Formu

Sürekli Öfke ve Öfkeyi İfade Tarzı Ölçeği (15) (The State Trait Anger Scale - STAS), 1983 yılında Spielberg tarafından geliştirilmiş, ülkemizdeki geçerlilik ve güvenilirlik çalışması ise Özer ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (16). 44 maddeden oluşan, kendini değerlendirme türü bir ölçektir. Bu ölçekle amaçlanan, ergen/yetişkinin

sahip olduğu sürekli öfke duygusunu ve bu öfkeyi ifade tarzını tespit etmektir. Ölçekteki ilk 10 madde Sürekli Öfke alt ölçeğinin maddeleridir. Diğer 34 madde ise Öfke İfade Tarzı alt ölçeğine ait maddelerdir. Öfke İfade Tarzı alt ölçeğinin de, kendi içinde, içe döndürülen öfkeyi ölçen 'Öfke İçte' alt ölçeği, dışa yansıtılan öfkeyi ölçen 'Öfke Dışta' Alt Ölçeği ve kontrol edilen öfkeyi ölçen 'Öfke Kontrolü' adlarında üç alt ölçeği vardır. Her madde 1-4 arası puanlanır. Sürekli öfke alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu; Kontrol Öfke ölçeğindeki yüksek puanlar öfkenin kontrol edilebildiğini; Öfke Dışa ölçeğindeki yüksek puanlar öfkenin kolayca ifade ediliyor olduğunu ve Öfke İçte ölçeğindeki yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu gösterir (17).

Orijinal formun iç tutarlılık Cronbach alfa değerleri 0.73 ile 0.84 arasında bulunmuştur. Spielberger ve arkadaşlarının Sürekli Öfke alt ölçeğinde buldukları alfa değerleri 0.82 ile 0.90 arasında değişmektedir. Öğrenci örneklemlerinde Öfke Kontrol, Öfke-Dışa ve Öfke-İçe alt ölçeklerinin alfa değerleri sırasıyla 0.85, 0.76, 0.74 olarak belirlenmiştir (16).

Türkçeye uyarlanan formunda ise iç tutarlılık Cronbach alfa değerleri "Sürekli Öfke" boyutu için 0.79; "kontrol altına alınmış öfke" için 0.84; "dışa vurulan öfke" için 0.78 ve "bastırılmış öfke" boyutu için de 0.62 olarak bulunmuştur (17). Türkiye'de, Sürekli Öfke alt ölçeğinin çeşitli örneklem gruplarından elde edilen alfa değerleri 0.67 ile 0.92 arasında bulunmuştur. Çeşitli gruplardan elde edilen, Öfke Kontrol, Öfke-Dışa ve Öfke-İçe alt ölçeklerinin alfa değerleri sırasıyla, 0.80 -0.90, 0.69-0.91 ve 0.58-0.76 arasında bulunmuştur (16).

İstatistiksel Yöntemler

Verilerin istatistiksel analizinde SPSS paket programı kullanıldı. Katılımcıların sosyodemografik verileri tanımlayıcı istatistiklerle hesaplandı. Karşılaştırmalı analizlerde bağımsız gruplarda iki ortalama arası önemlilik testi ve iki oran arası farkın önemlilik testi uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği için faktör analizi yapıldı. Verilerin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Küresellik Testi ile incelendi. Test-tekrar test güvenilirliği için Pearson korelasyon analizi hesaplanmıştır.

UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Sürekli Öfke ve Öfkeyi İfade Tarzı Ölçeği ile eş zamanlı geçerliliği için Pearson korelasyon analizi ve ölçek iç tutarlılığı için Cronbach alfa iç tutarlılık analizi uygulandı. UPPS puanlarıyla Öfke ölçeklerinin ilişkisini irdelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

UPPS'nin alt ölçekleri arasındaki farklılıklar Friedman testi kullanılarak hesaplanmış ve alt ölçekler arasında korelasyon testi yapılmıştır.

Tüm testlerde istatistiksel anlamlılık değeri 0.05 ve altı olarak belirlendi; sonuçlar %95 güvenilirlik düzeyinde iki yönlü olarak değerlendirildi.

BULGULAR

1. Katılımcıların sosyodemografik ve psikiyatrik özellikleri

91 kişiden veri toplandı. Katılımcıların 51'i (%56.0) kadındı, yaş ortalamaları 32.4 (±11.3) idi.

Katılımcıların yatış sırasında aldıkları psikiyatrik tanılar 29 kişide (%31.9) depresif bozukluk, 23 kişide (%25.3) bipolar bozukluk, 19 kişide (%20.9) psikotik bozukluk, 15 kişide (%16.5) madde kullanım bozukluğu, 11 kişide (%12.1) anksiyete bozukluğu, 7 kişide (%7.7) kişilik bozuklukluğu, 3 kişide (%3.3) disosiyatif bozukluklar, 2 kişide (%2.2) anoreksiya nevroza, 1 kişide (%1.1) konversiyon bozukluğu, 1 kişide (%1.1) organik mental bozukluktu.

2. Test- tekrar test güvenilirliği ve iç tutarlılık

UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun güvenilirliği hesaplanırken iç tutarlılık Cronbach Alfa katsayısı 0.845 olarak bulundu. Buna göre, yüksek seviyede (%84,5) güvenilirliğe sahip değişkenlerden herhangi bir eksiltme yapmaya gerek duyulmadı Alt ölçeklere ait Cronbach alfa katsayıları tasarlama eksikliği için 0.856, sıkışıklık için 0.802, heyecan arayışı için 0.858 ve sebatsızlık için 0.800 olarak hesaplandı. İki hafta sonra 40 hastaya tekrar uygulanan testin Cronbach alfa katsayısı 0.805 bulundu. Test-tekrar test tutarlılığı için iki testin toplam ve alt ölçekleri arasındaki korelasyona bakıldı. $p<0.01$ anlamlılık düzeyinde hem toplam puanlar için ($r=0.79$), hem de alt ölçekler için yüksek ilişki bulundu ($r=0.74$-0.85). Test tekrar-test güvenilirliği için iki testin toplam ve alt ölçek puan ortalamaları 'bağımlı örneklem t testi'

ile karşılaştırıldı ve istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı.

3. Ölçeğin yapı geçerliliği

Dört alt ölçek arasındaki ilişkiler tek tek incelendiğinde Tablo 2'deki sonuçlara ulaşılmıştır. UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun alt ölçeklerinin birbirleri arasında yapılan korelasyon testi sonucunda tasarlama eksikliği ile sıkışıklık arasında ters fakat düşük bir ilişki çıkmıştır (r=–0,229, p<0,05). Tasarlama eksikliği arttıkça sıkışıklık azalmaktadır. Ayrıca, tasarlama eksikliği ile sebatsızlık arasında da doğrusal bir ilişki vardır (r=0,399, p<0,001). Buna göre tasarlama eksikliği arttıkça sebatsızlık da artmaktadır. Ayrıca, sebatsızlık ile heyecan arayışı arasında da anlamlı bir ilişki mevcuttur (r=0,292, p<0,05). Sebatsızlık arttıkça heyecan arayışında da artış görülmektedir. Bunlar testin iç tutarlılığını ve yapı geçerliliğini göstermektedir.

Örneklem büyüklüğünü incelemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği değeri hesaplandı ve yeterli (KMO=0.588) bulundu. Ölçeğin Bartlett Küresellik Testi yaklaşık Ki-kare değeri 2173,148, serbestlik derecesi 990 ve p<0.0001 bulundu.

UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun alt ölçeklerinden elde edilen değerlerin birbirleri arasındaki farklılaşması incelendiğinde, alt ölçekler arasında anlamlı bir farklığın olduğu göze çarpmaktadır (Friedman testi ile χ^2=42,43, p<0,001). Çalışmaya katılanlar arasında en yüksek puan tasarlama eksikliği alt ölçeğinde tespit edilmiştir. Bunu takip eden ikinci davranış şekli ise sebatsızlıktır. Daha sonra sırasıyla sıkışıklık ve heyecan arayışı gelmektedir.

4. Geçerlilik

Ölçeğin geçerliliğini belirlemek için hastaların sergilediği dürtüsellikle ilişkili olabilecek özelliklerle ölçek arasındaki ilişkiye bakıldı. İntihar girişimi, kendine zarar verme davranışı, alkol kullanım bozukluğu tanısı, madde kullanımı öyküsü, kişilik bozukluğu tanısı ile alt ölçekler ve toplam ölçek puanı arasındaki ilişki Tablo 3-7'de gösterildi.

Tablo 2: UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun alt ölçekleri arasındaki ilişkiler

	Sıkışıklık		Heyecan Arayışı		Sebatsızlık	
	r	p	r	p	r	p
Tasarlama Eksikliği	-0,229	<0,05	0,192	AD	0,399	<0,001
Sıkışıklık			0,158	AD	-0,151	AD
Heyecan Arayışı					0,292	<0,05

AD= Anlamlı değil

Tablo 3: UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun intihar girişimi öyküsü ile ilişkisi

intihar girişimi öyküsü	N	Ortalama	Stand Sapma	t	p
UPPS tasarlama					
var	35	32,74	6,06	-1.68	AD
yok	42	34,88	5,09		
UPPS sıkışıklık					
var	35	30,26	5,60	2.47	<0.05
yok	42	27,10	5,60		
UPPS heyecan					
var	35	30,66	8,51	0.04	AD
yok	42	30,60	7,05		
UPPS sebat					
var	35	31,11	6,14	-0.93	AD
yok	42	32,33	5,38		
UPPS toplam					
var	35	124,77	14,63	-0.04	AD
yok	42	124,90	14,93		

AD= Anlamlı değil

Tablo 4: UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun kendine zara verme davranışı öyküsü ile ilişkisi

Kendine zarar verme	N	Ortalama	Stand Sapma	t	p
UPPS tasarlama					
var	41	33.51	5.58	-5.22	AD
yok	33	34.21	5.92		
UPPS sıkışıklık					
var	41	29.78	5.32	2.33	<0.05
yok	33	26.70	6.08		
UPPS heyecan					
var	41	32.51	8.23	2.49	<0.05
yok	33	28.12	6.58		
UPPS sebat					
var	41	31.83	6.03	0.07	AD
yok	33	31.73	5.63		
UPPS toplam					
var	41	127.63	14.26	2.02	<0.05
yok	33	120.76	15.00		

AD= Anlamlı değil

Tablo 5: UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun alkol kullanım bozukluğu tanısıyla ilişkisi

Alkol kullanım bozukluğu	N	Ortalama	Stand Sapma	t	p
UPPS tasarlama					
var	11	32.45	5.70	-0.93	AD
yok	66	34.15	5.61		
UPPS sıkışıklık					
var	11	31.73	4.05	2.02	<0.05
yok	66	28.00	5.88		
UPPS heyecan					
var	11	35.73	7.20	2.45	<0.05
yok	66	29.77	7.49		
UPPS sebat					
var	11	33.45	5.13	1.05	AD
yok	66	31.50	5.82		
UPPS toplam					
var	11	133.36	14.31	2.12	<0.05
yok	66	123.42	14.38		

AD= Anlamlı değil

Tablo 6: UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun madde kullanımı öyküsü ile ilişkisi

Madde kullanımı öyküsü	N	Ortalama	Stand Sapma	t	p
UPPS tasarlama					
yok	60	33.92	5.66	0.02	AD
var	17	33.88	5.62		
UPPS sıkışıklık					
yok	60	28.18	6.14	-1.00	AD
var	17	29.76	4.21		
UPPS heyecan					
yok	60	28.72	7.21	-4.60	<0.01
var	17	37.35	5.27		
UPPS sebat					
yok	60	31.42	5.92	-1.04	AD
var	17	33.06	4.96		
UPPS toplam					
yok	60	122.23	14.52	-3.09	<0.01
var	17	134.06	11.51		

AD= Anlamlı değil

Tablo 7: UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun kişilik bozukluğu tanısı ile ilişkisi

Kişilik bozukluğu	N	Ortalama	Stand Sapma	t	p
UPPS tasarlama					
var	7	32.86	6.04	-0.52	AD
yok	70	34.01	5.61		
UPPS sıkışıklık					
var	7	33.86	4.06	2.66	<0.05
yok	70	28.00	5.68		
UPPS heyecan					
var	7	34.00	8.72	1.22	AD
yok	70	30.29	7.57		
UPPS sebat					
var	7	29.43	6.45	-1.14	AD
yok	70	32.01	5.65		
UPPS toplam					
var	7	130.14	19.04	1.00	AD
yok	70	124.31	14.26		

AD= Anlamlı değil

Tablo 8: UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeği ile STAS Sürekli Öfke ve Öfkeyi İfade Tarzı Ölçeğinin alt ölçeklerinin Pearson korelasyon katsayıları (r)

	STAS sürekli öfke	STAS öfke kontrolü	STAS öfke dışta	STAS öfke içte
UPPS tasarlama eksikliği	-0,24(*)	0,40(**)	-0,19	-0,06
UPPS sıkışıklık	0,39(**)	-0,31(**)	0,40(**)	0,07
UPPS heyecan arayışı	0,20	-0,04	0,30(**)	-0,12
UPPS sebatsızlık	-0,01	0,13	-0,07	-0,21

*p< 0.05, **p< 0.01

5. Eş zamanlı geçerlilik

Ölçeğin eş zamanlı geçerliliğini ölçmek için dürtüsellikle paralellik gösteren bir özellik olan öfke kontrolünü ölçen Sürekli Öfke ve Öfkeyi İfade Tarzı Ölçeğinin Türkçe Formu (STAS) alt ölçekleri ile UPPS'nin alt ölçekleri arasındaki korelasyona bakıldı (Tablo 8). UPPS tasarlama eksikliği sürekli öfke ve öfke kontrolü ile; UPPS sıkışıklık sürekli öfke, öfke kontrolü ile (ters) ve dışa yansıtılan öfkeyle; UPPS heyecan arayışı dışa yansıtılan öfkeyle korelasyon gösteriyordu. Sebatsızlık ise STAS alt ölçekleriyle korelasyon göstermiyordu. UPPS'in alt ölçeklerinin öfkenin içte tutulması ile ilişki göstermemesi tutarlı bir bulguydu. Ancak UPPS tasarlama eksikliğinin STAS öfke kontrolü ile (+) korelasyon göstermesi tutarsız bir bulgu olarak kabul edildi.

TARTIŞMA

Bu çalışma, bilgilerimize göre, UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçede geçerlik ve güvenilirliği üzerine yapılan ilk araştırmadır. Bulgularımız, UPPS Dürtüsel Davranış Ölçeğinin Türkçe formunun iyi bir geçerliği olduğunu ve dürtüsellikle ilgili özellikleri taramada başarılı olduğunu desteklemektedir. Genel bir dürtüsellik ölçüsü yerine dürtüselliğin dört faktöre ayrıldığı bir yaklaşım daha tutarlı gözükmektedir.

Dürtüselliğe dört faktörlü yaklaşım madde kullanımı, kendine zarar verme davranışı, kumar oynama ve antisosyal davranışlar gibi dürtüsel bir doğaya sahip olan davranışların oluşumunu daha iyi anlamamıza yardımcı olur (6.12). Whiteside and Lynam (9) dürtüselliğin çok yönlü değil tek bir kişilik özelliği olarak görülmesinin sık yapılan bir yanlış olduğunu öne sürerler. Bu yanlış anlama farklı ölçeklerin aynı dürtü kontrol bozukluğu olanlarda farklı etki büyüklükleri göstermesine neden olur. Örneğin bir çalışmada yenilik arayışı ve riskli davranışlar sergileme şeklindeki kişilik özelliği için "dürtüsellik" deyimi kullanılabilir. Diğer bir çalışmada ise duyguları kontrol etmek amacıyla düşünmeden çabucak yapılan davranışlar (yeme bozukluğu, kendine zarar verme davranışı vb) için dürtüsel deyimi kullanılabilir. Aslında dürtüsellikle ilişkili bu eği-

limler birbirinden çok farklı etiyolojilere sahip olabilir.

Bu çalışmada UPSS'in alt ölçekleri, farklı psikopatolojilerde orijinal ölçekle elde edilen dağılımlara benzer sonuçlar sağlamıştır. Bu çalışmada UPSS dürtüsellik yaklaşımının geçerliliği farklı psikopatolojik durumlarda gösterilmiştir. Bu bulgular dürtüsellikle ilgili bu dört özelliğin yapısal geçerliğini desteklemektedir.

Bu çalışmanın kısıtlılığı örneklem sayısının az olmasıdır. Orijinal formun geliştirilmesinde olduğu gibi sağlıklı katılımcıları içeren daha geniş bir örneklemde belirti dağılımı ve alt ölçeklerin istatistiksel geçerliliği araştırılmalıdır.

Kaynaklar:

1. Eysenck, H., & Eysenck, S. Personality and individual differences: A natural scienceapproach. 1st ed. New York; Plenum:1985.
2. Buss, A. H., & Plomin, R. A temperament theory of personality development. New York; Wiley:1975
3. Zuckerman M, Kuhlman DM. Personality and risk-taking: Common biosocial factors. J Pers. 2000;68(6):999-1029.
4. Cloninger CR, Przybeck TR, Svrakic DM (). The tridimensional personality questionnaire: U. S. normative data. Psychological Reports, 1991;69(1): 1047-57.
5. Patrick CJ, Curtin JJ, Tellegen A. Development and validation of a brief form of the Multidimensional Personality Questionnaire. Psychological Assessment. 2002;14(2):150-63.
6. Whiteside SP, Lynam DR, Miller JD, Reynolds SK. Validation of the UPPS impulsive behaviour scale: a four-factor model of impulsivity. European Journal of Personality 2005;19(7):559-74.
7. Güleç H, Tamam L, Güleç MY, Turhan M, Karakufl G, Zengin M, Stanford MS. Psychometric Properties of the Turkish Version of the Barratt Impulsiveness Scale-11. Klinik Psikofarmakoloji Bülteni 2008;18(4):251-8.
8. Newman JP, MacCoon DG, Vaughn LJ, Sadeh N. Validating a distinction between primary and secondary psychopathy with measures of Gray's BIS and BAS constructs. Journal of Abnormal Psychology, 2005;114 (2): 319-23
9. Whiteside SP, Lynam DR. The Five Factor Model and impulsivity: Using a structural model of personality to understand impulsivity. Pers Indiv Differ 2001; 30(4): 669-89.
10. Whiteside SP, Lynam DR. Understanding the role of impulsivity and externalizing psychopathology in alcohol abuse: application of the UPPS impulsive behavior scale. Exp Clin Psychopharmacol. 2003;11(3):210-7.
11. Miller J, Flory K, Lynam D, & Leukefeld C. 2003. A test of the four-factor model of impulsivity-related traits. Personality and Individual Differences, 2003;34(6): 1403-18.
12. Miller JD, Lynam DR. Structural models of personality and their relation to antisocial behavior: A meta-analysis. Criminology, 2001; 39(3):765-98.
13. Thurstone LL. The vectors of the mind. Psychological Review, 1934;41: 1-32.
14. Costa PT Jr, McCrae RR. Stability and change in personality assessment: the revised NEO Personality Inventory in the year 2000. J Pers Assess. 1997;68(1):86-94.
15. Spielberger CD. Professional manual for the State-Trait Anger Expression Inventory. Odessa FL: Psychological Assessment resources; 1988.
16. Özer AK. Sürekli Öfke Ve Öfke İfade Tarzı Ölçekleri Ön Çalışması. Türk Psikolojisi Dergisi, 1994; 9 (31): 26-35.
17. Savaşır I. ve Şahin, N. H. (Ed.). Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları; 1997.